

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 7 kwietnia 2014 roku powód Instytut (...) w S. wniósł o zasądzenie od pozwanego J. O. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą PPHU (...), (...) w miejscowości S. kwoty 215.000,00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 roku oraz kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powód podniósł, że w dniu 17 grudnia 2007 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych ogłosił upadłość pozwanego obejmującą likwidację majątku dłużnika. Postanowieniem z dnia 24 listopada 2009 roku, z uwagi na tymczasowy brak płynnych środków finansowych w postępowaniu upadłościowym i naprawczym, Sąd zobowiązał trzech największych wierzycieli upadłego do wpłacenia zaliczki na dalsze koszty postępowania w łącznej kwocie 617.000,00 złotych, w tym – poprzednika prawnego powoda do wpłacenia kwoty 215.000,00 złotych. Powód, w dniu 23 grudnia 2009 roku i 12 stycznia 2010 roku, wpłacił na konto syndyka łącznie kwotę 215.000,00 złotych. W dniu 14 marca 2013 roku Sąd umorzył postępowanie upadłościowe pozwanego z uwagi na brak środków finansowych na dalsze jego prowadzenie. Wobec powyższego oraz wobec nie dokonania zwrotu zaliczki, powód wnioskiem z dnia 26 kwietnia 2013 roku wniósł o sporządzenie wyciągu z listy wierzytelności dotyczącej długów masy upadłości i nadanie wyciągowi klauzuli wykonalności. Postanowieniem z dnia 20 maja 2013 roku wniosek powoda został oddalony wobec tego, że objęta nim wierzytelność w wysokości 215.000,00 złotych nie została umieszczona na listach wierzytelności, gdyż wchodziła ona w skład kosztów postępowania upadłościowego, które powinny być zwracane niezwłocznie w miarę posiadanych funduszy masy upadłości. Wobec nie osiągnięcia przez powoda porozumienia z pozwanym w trakcie prowadzonych negocjacji w sprawie spłaty jego zobowiązań wobec powoda, w dniu 7 stycznia 2014 roku pozwany został wezwany do zapłaty kwoty 215.000,00 złotych w terminie 5 dni, pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Wezwanie do pozwany pozostawił bez pisemnej odpowiedzi. Zdaniem powoda, powyższa zaliczka jest niewątpliwie długiem masy upadłości pozwanego. Ponieważ postępowanie upadłościowe zostało prawomocnie umorzone, pozwany odzyskał możliwość zarządu majątkiem, a zatem jego aktywami i pasywami. Konsekwencją powyższego jest obowiązek leżący po stronie syndyka wydania upadłemu jego majątku oraz ksiąg, korespondencji i dokumentów. Wydaniu podlega cały majątek znajdujący się w masie upadłości w dniu wydania, a więc zarówno to, co pozostało z majątku przejętego w dniu ogłoszenia upadłości, jak i to, co syndyk nabył w toku postępowania. Obecnie zatem pozwany jest dłużnikiem wszystkich niezaspokojonych przez syndyka wierzycieli, a zatem obowiązany jest do zwrotu zaliczki uiszczonej przez powoda na poczet kosztów postępowania upadłościowego.

(pozew k. 2-8)

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym w dniu 24 czerwca 2014 roku Sąd Okręgowy w Łodzi, X Wydział Gospodarczy, w sprawie o sygn. akt X GNC 384/14, orzekł zgodnie z żądaniem pozwu.

(nakaz zapłaty k. 73)

W sprzeciwie od nakazu zapłaty pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu sprzeciwu pozwany podniósł, że kwestionuje podstawę i zasadność żądania pozwu, w szczególności zaprzeczył, aby kiedykolwiek wzbogacił się kosztem powoda, a nawet gdyby przyjąć, że uiszczenie zaliczki na koszty postępowania upadłościowego w wykonaniu orzeczenia sądowego jest przysporzeniem majątkowym na rzecz konkretnej osoby, a nie w interesie ogółu wierzycieli, to zarówno w chwili obecnej, jak i w momencie prawomocnego umorzenia postępowania upadłościowego oraz wytaczania pozwu objętego niniejszym postępowaniem nie został wzbogacony względem powoda, w szczególności nigdy nie odebrał świadczenia rzekomo spełnionego na jego rzecz przez powoda. Pozwany wskazał, że zaliczka o której mowa w art. 232 prawa upadłościowego i naprawczego ma

charakter dobrowolny, a co za tym idzie – postanowienie o wezwaniu do jej uiszczenia nie podlega przymusowemu wykonaniu, a jej ewentualne pokrycie przez wierzyciela jest całkowicie niezależne od woli i działań syndyka, upadłego czy sędziego-komisarza. Zaliczka ta nie może być więc kwalifikowana jako świadczenie bezpodstawne, nadto, nie ma charakteru przysporzenia majątkowego świadczonego na rzecz upadłego, jest dokonywana bowiem w interesie ogółu wierzycieli. Nadrzędną jej funkcją jest umożliwienie kontynuowania postępowania upadłościowego, co miało miejsce w omawianym stanie faktycznym i skutkowało likwidacją znacznej części majątku pozwanego oraz częściowym zaspokojeniem wierzycieli, tj. spłatą 40% zgłoszonych wierzytelności. Uiszczenie zaliczki nie może być postrzegane jako gwarancja pełnego czy częściowego zaspokojenia wierzytelności upadłościowych. Poza tym, sam fakt braku pełnego zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym wierzyciela, który złożył zaliczkę na koszty, nie jest równoznaczny z nieosiągnięciem celu postępowania, które doprowadziło do zaspokojenia części wierzycieli, w tym również samego powoda. Art. 233 prawa upadłościowego i naprawczego ustanawia zasadę, że wierzycielowi nie służy prawo zwrotu poniesionych przez niego kosztów postępowania upadłościowego. W niniejszej sprawie nie zmaterializowały się przy tym żadne przesłanki warunkujące możliwość zwrotu zaliczki. W szczególności, pokrycie zaliczki nie było możliwe z funduszków masy upadłości. Pozwany podkreślił, że „zaliczkę złożoną na koszty postępowania zwraca się wierzycielowi, gdy fundusze masy na to wystarczają, jeżeli zaś nie wystarczają, wierzyciel nie może żądać by mu zaliczkę zwrócili inni wierzyciele lub upadły, gdy dojdzie do majątku; zaliczkę składa więc wierzyciel na swoje niebezpieczeństwo. Wierzycielowi nie służy żadne prawo do upadłego nawet wtedy, gdy majątek masy upadłości wystarcza na pokrycie zaliczki, ale postępowanie umorzono dla braku płynnych funduszków”. Niewątpliwie sytuacja, w której upadły dochodzi do majątku ma miejsce po zakończeniu bądź umorzeniu postępowania, a co za tym idzie, również wtedy nie jest możliwe żądanie zwrotu zaliczki od upadłego. Już tylko z powyższych względów powództwo winno zostać oddalone. Jeśli zaś chodzi o wskazane przez powoda przepisy kodeksu cywilnego, pozwany podniósł, że nawet gdyby błędnie, jego zdaniem, uznać, że cel złożenia zaliczki nie został osiągnięty, to ze stanu faktycznego niniejszej sprawy wynika, że pozwany aktualnie nie jest wzbogacony kosztem powoda, bowiem zaliczka została w całości przeznaczona na pokrycie kosztów postępowania, a nie – jak sugeruje powód – na częściowe zaspokojenie innych wierzycieli, w tym wierzycieli hipotecznych. Nadto, świadczenie powoda nigdy nie było przysporzeniem majątkowym dokonywanym na rzecz pozwanego. Co za tym idzie, pozwany nie jest aktualnie, ani wcześniej, wzbogacony kosztem wierzyciela, który uiścił zaliczkę na koszty postępowania, a zatem również i z tego powodu powództwo zasługuje na oddalenie. A nawet gdyby niesłusznie przyjąć, że pozwany jest aktualnie wzbogacony kosztem powoda, to nadal nieprawidłowe jest twierdzenie, że przysporzenie to dokonane kosztem powoda polegało na spłaceniu przez syndyka części długów upadłego. Uiszczenie zaliczki na koszty postępowania nie spowodowało zmniejszenia pasywów po stronie pozwanego, a jedynie doprowadziło do umożliwienia syndykowi kontynuowania postępowania w przedmiocie upadłości. Dopiero dokonana przez syndyka likwidacja masy upadłości, w szczególności – wykonanie planów podziału, skutkowało wygaśnięciem części zobowiązań dłużnika. Nietrafne jest też twierdzenie powoda, jakoby bez wpłacenia zaliczki na koszty postępowania pozwany nadal miałby niespłacone zobowiązania. Gdyby nie wpłacono zaliczki, z pewnością doszłoby do obligatoryjnego umorzenia postępowania. Nie oznacza to jednak, że wierzyciele pozbawieni by zostali możliwości zaspokojenia swoich pretensji majątkowych. Wierzyciele i tak uzyskaliby zaspokojenie, ale nie w drodze upadłości, tylko w konsekwencji przeprowadzenia egzekucji syngularnych uregulowanych w k.p.c. Również cel postępowania wobec powoda został zrealizowany, gdyż wypłacona mu została kwota 205.206,53 złotych.

(sprzeciw od nakazu zapłaty k. 83-104)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód Instytut (...) w S. powstał na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 września 2010 roku w sprawie połączenia Instytutu (...) oraz Instytutu (...) (Dz.U. Nr 172, poz. 1166). Został wpisany do rejestru przedsiębiorców prowadzonego w ramach Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 11 stycznia 2011 roku pod numerem (...). Zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 roku o instytutach badawczych (Dz.U. Nr 96, poz. 618), powód wstąpił z mocy prawa we wszystkie prawa i obowiązki, których podmiotami były łączone instytuty.

(odpis z KRS powoda k. 18-20v.)

Pozwany J. O. od dnia 2 stycznia 1991 roku prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą PPHU „(...) w miejscowości S. m.in. w zakresie sprzedaży detalicznej prowadzonej w niewyspecjalizowanych sklepach.

(odpis z CEIDG pozwanego k. 21)

W dniu 17 grudnia 2007 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych, w sprawie o sygn. akt XIV GU 82/07, ogłosił upadłość pozwanego J. O. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą PPHU (...) w miejscowości S. obejmującą likwidację majątku dłużnika.

(kserokopia postanowienia z dnia 17 grudnia 2007 roku k. 22)

Postanowieniem z dnia 24 listopada 2009 roku, z uwagi na tymczasowy brak płynnych środków finansowych w postępowaniu upadłościowym i naprawczym, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych, w sprawie o sygn. akt XIV GUp 11/07, działając na podstawie art. 232 prawa upadłościowego i naprawczego, zobowiązał trzech największych wierzycieli upadłego, tj. (...) Bank S.A. w W., (...) Bank (...) S.A. w W. i poprzednika prawnego powoda czyli Instytut (...)w S., do wpłacenia zaliczki na dalsze koszty postępowania upadłościowego w łącznej kwocie 617.000,00 złotych, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania, pod rygorem umorzenia postępowania upadłościowego. Instytut (...)w S. został wezwany do wpłacenia zaliczki w kwocie 215.000,00 złotych.

Pozostali wierzyciele, a było ich łącznie z wyżej wymienionymi pięćdziesięciu ośmiu, nie zostali wezwani do wpłacenia zaliczek.

(kserokopia postanowienia z dnia 24 listopada 2009 roku k. 23-24, zeznania świadka D. K., e-protokół rozprawy z dnia 2 września 2015 roku (k. 167), czas nagrania: 00:05:32, 00:05:43, 00:08:56, 00:09:07, 00:19:02)

W dniu 22 grudnia 2009 roku i 12 stycznia 2010 roku Instytut (...)w S. wpłacił na konto syndyka kwotę w łącznej wysokości 215.000,00 złotych, z czego w dniu 22 grudnia – kwotę 15.000,00 złotych, a w dniu 12 stycznia – kwotę 200.000,00 złotych. O powyższym Instytut poinformował sędziego-komisarza w piśmie z dnia 22 grudnia 2009 roku, zwracając się z prośbą o umożliwienie dokonania przelewu kwoty zaliczki w dwóch ratach. Sędzia-komisarz wyraził zgodę na powyższe.

(pismo z dnia 22 grudnia 2009 roku k. 26, wyciąg z rachunku bankowego k. 27, pismo z dnia 8 stycznia 2010 roku k. 28, zeznania świadka D. K., e-protokół rozprawy z dnia 2 września 2015 roku (k. 167), czas nagrania: 00:05:43)

Postanowieniem z dnia 14 marca 2013 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych, w sprawie o sygn. akt XIV GUp 11/07, umorzył postępowanie upadłościowego pozwanego z uwagi na brak środków finansowych na dalsze jego prowadzenie. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że chociaż wartość pozostałego majątku upadłego przekracza 5 mln. zł., to majątek pozostały po wyłączeniu z niego przedmiotów majątkowych dłużnika obciążonych hipotekami (przedstawiający wartość ok. 118.382,00 złotych) nie wystarczy na zaspokojenie kosztów postępowania koniecznych jeszcze do poniesienia. Już obecnie z tytułu nie zaspokojonych kosztów postępowania istnieje zadłużenie wynoszące ok. 120.000,00 złotych, zaś środki pieniężne w masie wynoszą niecałe 60.000,00 złotych. Nie zostały też dotychczas zwrócone wierzycielom zaliczki na poczet postępowania upadłościowego, które uiszczono zostały w łącznej kwocie 617.000,00 złotych. Dalsze prowadzenie postępowania będzie generować koszty przewyższające kwotę 10.000,00 złotych miesięcznie.

(kserokopia postanowienia z dnia 14 marca 2013 roku k. 29-36, zeznania świadka D. K., e-protokół rozprawy z dnia 2 września 2015 roku (k. 167), czas nagrania: 00:05:43)

Postępowanie upadłościowe doprowadziło do zaspokojenia części wierzycieli, w tym również samego powoda do wysokości wierzytelności w kwocie 205.206,53 złotych. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 11 marca 2013 roku (którym Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych, w sprawie o sygn. akt XIV GUp 11/07, przyznał D. K., syndykowi w postępowaniu upadłościowym pozwanego J. O., wynagrodzenie ostateczne w kwocie 216.952,74 złotych brutto i które to wynagrodzenie syndyk faktycznie otrzymała) wskazane zostało, że syndyk spieniężył znaczną część majątku upadłego; sporządził i po uprawomocnieniu wykonał jedenaście odrębnych planów podziałów; uzyskał wpływy do masy upadłości kwoty ponad 6,8 mln zł. i zaspokoił wierzycieli do kwoty ponad 3,8 mln zł., co stanowiło blisko 40% łącznej kwoty wierzytelności uznanych dotychczas na listach. Wierzytelność powoda ujęta na liście wierzytelności wynosiła ogółem 2.542.326,36 złotych.

(pismo syndyka masy upadłości z dnia 18 grudnia 2008 roku k. 107 wraz z planem podziału sumy uzyskanej z egzekucji k. 108-110, kserokopia postanowienia z dnia 11 marca 2013 roku k. 111-118, zeznania świadka D. K., e-protokół rozprawy z dnia 2 września 2015 roku (k. 167), czas nagrania: 00:08:05, 00:08:28, 00:10:48, 00:20:24, 00:36:40, 00:37:28)

Wpłacone przez w/w trzech wierzycieli, w tym przez Instytut (...)w S., zaliczki nie zostały im zwrócone.

(okoliczność bezsporna, a nadto: zeznania świadka D. K., e-protokół rozprawy z dnia 2 września 2015 roku (k. 167), czas nagrania: 00:19:26)

W dniu 26 kwietnia 2013 roku, wobec nie zwrócenia zaliczki wpłaconej w trakcie postępowania upadłościowego (która stanowi dług masy upadłości, który powinien być zwrócony przez upadłego), powód wniosł o sporządzenie wyciągu z listy wierzytelności dotyczącej długów masy upadłości i nadanie wyciągowi klauzuli wykonalności.

(wniosek k. 37-38)

Postanowieniem z dnia 20 maja 2013 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych, w sprawie o sygn. akt XIV GUo 18/13, oddalił wniosek powoda. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że należności w postaci zaliczek na koszty postępowania upadłościowego podlegają zwrotowi, jeżeli fundusze masy upadłości wystarczą na ich pokrycie, a wchodzi one w skład kosztów postępowania upadłościowego, które pokrywa się niezwłocznie w miarę posiadanych funduszy. Należności te, które powstają po ogłoszeniu upadłości, są tzw. wierzytelnościami w stosunku do masy upadłości, a zatem nie objęte są procedurą dochodzenia ich i ustalania w trybie zgłaszania do masy upadłości, tak jak ma to miejsce w przypadku wierzytelności powstałych przed ogłoszeniem upadłości, które objęte są listą wierzytelności. Owszem, po umorzeniu postępowania upadłościowego wyciąg z zatwierdzonej przez Sędziego-komisarza listy wierzytelności, zawierającej oznaczenie wierzytelności oraz sumy otrzymanej na jej poczet przez wierzyciela, jest tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu. Jednakże objęta wnioskiem należności w wysokości 215.000,00 złotych nie została umieszczona na listach wierzytelności, dlatego też wniosek należało oddalić.

Odpis powyższego postanowienia pozwany otrzymał w dniu 24 maja 2013 roku.

(kserokopia postanowienia z dnia 20 maja 2013 roku k. 39-40 wraz z dowodem odbioru k. 41)

Pismem z dnia 7 stycznia 2014 roku powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 215.000,00 złotych, w terminie 5 dni, pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Wezwanie to pozwany otrzymał w dniu 8 stycznia 2014 roku.

(wezwanie do zapłaty z dnia 7 stycznia 2014 roku k. 42 wraz z dowodem odbioru k. 43)

Pozwany nie zadośćuczynił powyższemu wezwaniu.

(okoliczność bezsporna)

Ustalając powyższy stan faktyczny, zasadniczo niesporny pomiędzy stronami, Sąd Okręgowy oparł się na dowodach z niekwestionowanych dokumentów załączonych do akt sprawy oraz zeznań świadka D. K., uznając je co do zasady za wzajemnie spójne i wiarygodne. Przedstawione wyżej okoliczności nie zostały w skuteczny sposób zakwestionowane przez stronę przeciwną do podnoszącej je.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne i jako takie, podlegało uwzględnieniu w całości.

Stosownie do treści art. 230 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 roku – Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2015 roku, poz. 233), do kosztów postępowania upadłościowego zalicza się opłaty sądowe oraz wydatki niezbędne do osiągnięcia celu postępowania. Do wydatków, o których mowa w ust. 1, należą w szczególności: wynagrodzenie i wydatki syndyka, nadzorcy sądowego i zarządcy oraz ich zastępców, wynagrodzenie i wydatki członków rady wierzycieli, wydatki związane ze zwołaniem wierzycieli, koszty doręczeń, obwieszczeń i ogłoszeń, przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości podatki i inne daniny publiczne, wydatki związane z zarządzeniem masy upadłości, w tym przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości należności ze stosunku pracy oraz należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, wydatki związane z likwidacją masy upadłości, chociażby do likwidacji doszło na podstawie układu.

Koszty postępowania upadłościowego pokrywane są z masy upadłości – art. 231 ust. 1 cyt. ustawy.

W razie potrzeby, sędzia-komisarz zwołuje zgromadzenie wierzycieli w przedmiocie podjęcia uchwały co do wpłacenia przez wierzycieli zaliczki na koszty postępowania albo zobowiąże wierzycieli mających największe wierzytelności, których łączna wysokość wynosi co najmniej 30% ogólnej sumy wierzytelności przypadających wierzycielom uprawnionym do uczestniczenia w zgromadzeniu, do złożenia zaliczki na koszty postępowania – art. 232 w/w ustawy.

Nadto, zgodnie z art. 233 tejże ustawy, wierzycielowi nie przysługuje prawo do zwrotu kosztów poniesionych przez niego w postępowaniu upadłościowym. Wierzycielowi zwraca się jednak poniesione przez niego koszty postępowania wywołanego wniesieniem sprzeciwu co do uznania wierzytelności innego wierzyciela, jeżeli w wyniku wniesienia tego sprzeciwu odmówiono uznania zaskarżonej wierzytelności, jak również zwraca się zaliczkę na koszty postępowania, którą złożył na żądanie sędziego-komisarza albo zgodnie z uchwałą zgromadzenia wierzycieli, jeżeli fundusze masy upadłości wystarczą na jej pokrycie.

Zasadą jest, że osoby uczestniczące w postępowaniu upadłościowym muszą same ponosić koszty spowodowane ich udziałem w tym postępowaniu i nie mają prawa domagać się od kogokolwiek zwrotu poniesionych kosztów. Przepis art. 233 zd. 1 prawa upadłościowego i naprawczego dotyczy wszystkich wierzycieli biorących udział w postępowaniu upadłościowym i - w zasadzie - wszystkich czynności przez nich podejmowanych, bez względu na wynik tych czynności. Wierzycielowi nie służy więc prawo do zwrotu kosztów zgłoszenia wierzytelności i udziału w dalszym postępowaniu zmierzającym do ustalenia wierzytelności, kosztów udziału w zgromadzeniu wierzycieli, kosztów połączonych z podziałem funduszy masy upadłości itd. Wyjątkowo tylko, przy spełnieniu się szczególnych przesłanek, wierzyciel może domagać się zwrotu poniesionych wydatków i tylko od dłużnika (art. 32 ust. 2-4) albo od syndyka masy upadłości. Prawo do zwrotu zaliczki uiszczonej na żądanie sędziego-komisarza albo zgodnie z uchwałą zgromadzenia wierzycieli (art. 232) przysługuje wierzycielowi, jeżeli „fundusze masy upadłości wystarczą na jej pokrycie”; jeżeli więc zwrot zaliczki nie nastąpił z powodu braku odpowiednich funduszy w masie, to po umorzeniu lub ukończeniu postępowania upadłościowego nie może wierzyciel dochodzić zwrotu zaliczki przeciwko upadłemu, chyba że zająd warunki dochodzenia jej po myśli przepisów materialnego prawa prywatnego, np. na podstawie przepisów o odszkodowaniu, o niesłusznym wzbogaceniu itp. (zob. J. Korzonek, w: Komentarz, t. I, s. 204) – tak komentarz do art. 233 Prawa upadłościowego i naprawczego, Gurgul 2013 wyd. 9/ Gurgul, Legalis.

Na gruncie przedmiotowej sprawy niewątpliwym jest, że poprzednik prawny powoda - Instytut (...)w S., wpłacił na konto syndyka kwotę w łącznej wysokości 215.000,00 złotych tytułem zaliczki na koszty postępowania upadłościowego toczącego się wobec J. O. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą PPHU (...)w miejscowości S., do czego został zobowiązany mocą postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydziału Gospodarczego dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych z dnia 24 listopada 2009 roku, sygn. akt XIV GUp 11/07.

Niewątpliwym jest także to, że postępowanie upadłościowe toczące się wobec J. O. zostało umorzone mocą postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydziału Gospodarczego dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych z dnia 14 marca 2013 roku, sygn. akt XIV GUp 11/07, z uwagi na brak środków finansowych na dalsze jego prowadzenie.

Nadto, niewątpliwym jest, że fundusze masy upadłości nie wystarczyły na pokrycie dochodzonej pozewem zaliczki, wobec czego nie została ona zwrócona powodowi.

Jednocześnie, zdaniem Sądu, na kanwie rozpatrywanego przypadku zaistniały warunki do zasądzenia kwoty 215.000,00 złotych w oparciu o przepisy bezpodstawnym wzbogaceniu, a konkretnie - nienależnym świadczeniu.

Słuszność należy przyznać twierdzeniom powoda, jakoby po umorzeniu postępowania upadłościowego pozwany J. O. odzyskał możliwość zarządu swoim majątkiem, a więc jego aktywami i pasywami. Wszak, zgodnie z treścią art. 364 ust. 1 i 2 zd. 1 prawa upadłościowego i naprawczego, z dniem uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania upadłościowego upadły odzyskuje prawo zarządzania swoim majątkiem i rozporządzania jego składnikami, a syndyk, nadzorca sądowy albo zarządca wyda niezwłocznie upadłemu jego majątek, księgi, korespondencję i dokumenty. Wydaniu podlega więc cały majątek znajdujący się w masie upadłości w dniu wydania, a więc zarówno to, co pozostało z majątku przejętego w dniu ogłoszenia upadłości, jak i to, co syndyk nabył w toku postępowania. Obecnie więc pozwany jest dłużnikiem wszystkich niezaspokojonych przez syndyka wierzycieli, również w zakresie zaliczki wpłaconej przez poprzednika prawnego powoda na poczet kosztów postępowania upadłościowego w kwocie 215.000,00 złotych, która niewątpliwie stanowi dług upadłego względem powoda. Podkreślić bowiem należy, że zakończenie postępowania upadłościowego nie powoduje wygaśnięcia obowiązku zapłaty (wyr. WSA w Opolu z dnia 12 czerwca 2013 roku, I SA/Op 548/12, Legalis).

Zasadną okazała się również argumentacja strony powodowej, jakoby brak było podstaw prawnych do uznania, że w sytuacji, gdy fundusze masy upadłości nie wystarczyły na pokrycie zaliczki, a upadły odzyskał możliwość zarządu swoim majątkiem, nie ma możliwości dochodzenia tej zaliczki na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego.

W ocenie Sądu, jak to już wcześniej zostało podkreślone, możliwość taka istnieje. Wszak mając na uwadze fakt, że na gruncie przedmiotowej sprawy sąd upadłościowy oddalił wniosek powoda o umieszczenie dochodzonej pozewem należności na listach wierzytelności, a wobec nie ujęcia tej należności w składzie kosztów postępowania upadłościowego, które powinny być zwracane niezwłocznie (w miarę posiadanych funduszy masy upadłości), jedyną drogą dochodzenia zwrotu wpłaconej przez Instytut zaliczki, stanowiąc mogą przepisy art. 405 i nast. k.c. o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Stosownie do treści art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

Bezpodstawne wzbogacenie, określane też terminem „niesłusznego” lub „nieuzasadnionego” wzbogacenia - polega na uzyskaniu korzyści majątkowej przez jedną osobę kosztem drugiej. Uzyskanie korzyści musi nastąpić „bez podstawy prawnej”. W zasadzie sens komentowanego przepisu treścić można w następujący sposób: nikt nie może bogacić się kosztem innej osoby bez usprawiedliwionej podstawy prawnej (należytego usprawiedliwienia prawnego). Konsekwencją takiego „bogacenia się” jest obowiązek zwrotu bezpodstawnie uzyskanej korzyści. Jeśli doszło do przesunięcia majątkowego bez podstawy prawnej - osoba, która utraciła wartość majątkową, może żądać jej zwrotu od

tego, na kogo ona bezpodstawnie przeszła. Stąd w doktrynie wyraża się pogląd, że bezpodstawne wzbogacenie służy nie tylko ochronie majątku przed jego bezpodstawnym uszczupleniem, ale również umożliwia kontrolę poprawności wszelkich przesunięć majątkowych (Z. Radwański, *Zobowiązania - część ogólna*, Warszawa 1997, s. 217).

Zobowiązanie z bezpodstawnego wzbogacenia może powstać na skutek różnych zdarzeń. Zdarzenia te mogą być zależne lub niezależne od woli człowieka. Mogą one powstać w wyniku działania wzbogaconego, ale również wbrew jego woli, z jego dobrą lub złą wiarą. Mogą być również następstwem działań zubożonego, osób trzecich, a nawet sił przyrody czy przypadku (K. Pietrzykowski (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Pietrzykowskiego, t. I, Warszawa 2002, s. 866 i cyt. tam autorzy; K. Kołakowski (w:) *Komentarz do Kodeksu cywilnego*, pod red. G. Bieńka, ks. III, t. I, Warszawa 2001, s. 195; wyrok SN z dnia 23 listopada 1998 r., II CKN 58/98, LEX nr 55389; wyrok SN z dnia 9 stycznia 2002 r., V CKN 641/00, LEX nr 54331; wyrok SN z dnia 6 grudnia 2005 r., I CK 220/05, LEX nr 172188). W judykaturze podkreślono, że bez znaczenia jest, w wyniku jakiego zdarzenia nastąpiło wzbogacenie; może to być działanie wzbogaconego, zubożonego, osoby trzeciej, a także jakiegokolwiek inne zdarzenie. Istotnym jest jedynie, by w wyniku tego zdarzenia nastąpiło przesunięcie korzyści z majątku zubożonego do majątku wzbogaconego (wyrok SN z dnia 23 listopada 1998 r., II CKN 58/98, LEX nr 55389). Dodatkowo przyjęto, iż dla istnienia wzbogacenia w rozumieniu art. 405 k.c. nie ma znaczenia wina wzbogaconego lub jakakolwiek inna forma jego uchybienia lub zaniedbania, bezprawność ani związek przyczynowy w ujęciu art. 361 § 1 k.c. (wyrok SN z dnia 28 kwietnia 1999 r., I CKN 1128/97, niepubl.). Zauważono także, że dla istnienia bezpodstawnego wzbogacenia nie ma znaczenia ani wiedza, ani wola osoby wzbogaconej, a do bezpodstawnego wzbogacenia może dojść nawet wbrew woli tej osoby (wyrok SN z dnia 9 stycznia 2002 r., V CKN 641/00, LEX nr 54331), natomiast zdarzenie prowadzące do wzbogacenia (i jednocześnie zubożenia) może polegać na jednej czynności faktycznej lub prawnej, ale może się na nie również składać kilka wzajemnie ze sobą powiązanych czynności dokonanych przez zubożonego, wzbogaconego lub przez osoby trzecie (wyrok SN z dnia 22 listopada 2006 r., V CSK 289/06, LEX nr 391791).

Z art. 405 k.c. wynikają cztery ogólne przesłanki powstania roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (tzw. roszczenia kondykcyjnego):

- wzbogacenie jednego podmiotu;
- zubożenie drugiego podmiotu;
- związek pomiędzy wzbogaceniem a zubożeniem;
- brak podstawy prawnej dla wzbogacenia (bezpodstawność wzbogacenia).

Wzbogacenie polega na uzyskaniu jakiegokolwiek korzyści majątkowej w dowolnej postaci. Może ono polegać na nabyciu rzeczy lub praw, lub powiększeniu zakresu praw poprzez przetworzenie, połączenie. Uzyskanie korzyści może też polegać na rozszerzeniu lub umocnieniu już istniejących praw, na używaniu albo osiągnięciu pożytków z cudzych rzeczy lub praw, lub na korzystaniu z cudzych usług. Korzyść może także polegać na zwolnieniu z długu, zniesieniu praw rzeczowych obciążających rzeczy wzbogaconego, ochronieniu przed szkodą lub zmniejszeniu szkody (por. K. Pietrzykowski (w:) *Kodeks...*, s. 867; Z. Radwański, *Zobowiązania...*, s. 218; P. Książak, *Bezpodstawne...*, s. 62 i n.). Jak więc wynika z powyższego, wzbogacenie w konsekwencji oznacza albo zwiększenie aktywów, albo zmniejszenie pasywów wzbogaconego (co do tego ostatniego por. wyrok SA w Warszawie z dnia 24 lutego 2004 r., VI ACa 546/03, M. Praw. 2005, nr 10, s. 506 z głosem krytyczną W. Machały).

Zubożenie polega na poniesieniu efektywnego uszczerbku majątkowego; albo majątek zubożonego pomniejsza się o coś, o co nie powinien się pomniejszyć, albo nie powiększa się o coś, o co powinien się powiększyć (czyli: zachodzą tu odwrotne relacje jak przy wzbogaceniu). Zubożenie skutkuje więc albo zwiększeniem pasywów, albo zmniejszeniem aktywów zubożonego. Zubożenie zawsze przyjmuje postać majątkową, co nie oznacza, że wiąże się tylko z określonymi ubytkami przedmiotów z majątku zubożonego. Może bowiem polegać również na nieodpłatnym świadczeniu przez zubożonego usług lub naruszeniu przysługujących mu praw. Zubożeniem są również utracone korzyści (por. Z. Radwański, *Zobowiązania...*, s. 218). Wyrażono też pogląd, że do zubożenia może dojść poprzez wykonanie przez

zubożonego zobowiązania ciężącego na wzbogaconym, jeśli zubożony działał w błędnym przekonaniu, iż spełnia własne zobowiązanie (orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 30 września 1981 r., OT-5174/81, OSPiKA 1983, z. 6, s. 128 z glosą E. Łętowskiej i W. Ludwiczaka).

Pomiędzy zubożeniem jednej osoby a wzbogaceniem innej musi istnieć związek, bowiem jak wynika z brzmienia art. 405 k.c. korzyść majątkowa musi być uzyskana „kosztem innej osoby”. Jednakże związek, jaki musi istnieć pomiędzy zubożeniem a wzbogaceniem nie jest związkiem przyczynowym. W doktrynie wyrażono pogląd, że zubożenie i wzbogacenie należy rozumieć jako współwystępujące zjawiska kauzalne, uzależnione od jakichś innych zdarzeń (Z. Radwański, *Zobowiązania...*, s. 219; K. Pietrzykowski (w:) *Kodeks...*, s. 867 i n. i cyt. tam autorzy). Twierdzi się także, iż między wzbogaceniem a zubożeniem musi istnieć „zależność tego rodzaju, że są to niejako dwie strony tego samego zjawiska” (W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2002, s. 185).

Przesłanką roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest uzyskanie korzyści majątkowej kosztem innej osoby bez podstawy prawnej. Brak tej podstawy prawnej ujmowany jest w judykaturze i piśmiennictwie w sposób zobiektywizowany - jako brak tytułu prawnego, legitymizującego przesunięcie korzyści majątkowej do majątku wzbogaconego (przysporzenie majątkowe dokonywane jest bez prawnego uzasadnienia). Brak podstawy prawnej oznacza brak (lub odpadnięcie) „celu prawnego”, czyli *causa świadczenia*. W judykaturze za ugruntowane należy uznać stanowisko, że tytułem prawnym, wyłączającym przyjęcie zaistnienia bezpodstawnego wzbogacenia jest czynność prawna, przepis ustawy, orzeczenie sądu lub decyzja administracyjna (tak: wyrok SN z dnia 17 listopada 1998 r., III CKN 18/98, LEX nr 479355; wyrok SN z dnia 25 marca 2004 r., II CK 89/2003, LEX nr 175951).

Nienależne świadczenie, uregulowane w przepisie art. 410 k.c., jest szczególnym przypadkiem bezpodstawnego wzbogacenia; w związku z tym stosuje się do niego przepisy art. 405-409 k.c. Nienależne świadczenie odróżnia się od pozostałych przypadków bezpodstawnego wzbogacenia źródłem powstania, bowiem do zaistnienia tego zobowiązania dochodzi w wyniku spełnienia świadczenia przez zubożonego, a nie poprzez jakiegokolwiek inne przesunięcia majątkowe, niebędące świadczeniem (jak w pozostałych wypadkach bezpodstawnego wzbogacenia). Jednocześnie zachodzi brak podstawy prawnej do świadczenia.

Kodeks cywilny zawiera zamknięty katalog czterech przypadków, rodzących roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego, tzw. kondykcje (*condictiones*), określone w art. 410 § 2 k.c.: brak podstawy świadczenia - *condictio indebiti*, odpadnięcie podstawy świadczenia - *condictio causa finita*, nieosiągnięcie celu świadczenia - *condictio ob causam daturom* i nieważność czynności prawnej - *condictio sine causa*.

Nie ulega wątpliwości Sądu, że na gruncie przedmiotowej sprawy mamy do czynienia z drugim z przypadków rodzących roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego, tj. z odpadnięciem podstawy świadczenia.

Świadczenie jest nienależne, jeśli w chwili jego spełniania miało ono podstawę prawną, jednak później podstawa prawna odpadła. Roszczenie powstaje tylko w wyniku ostatecznego i trwałego odpadnięcia podstawy prawnej; nie powstaje natomiast, gdy odpadnięcie ma charakter jedynie przejściowy - np. w sytuacji wyegzekwowania nieprawomocnego wyroku jego uchylenie nie rodzi kondykcji, jeśli przekazano sprawę do ponownego rozpoznania (por. P. Księżak, *Bezpodstawne...*, s. 182 i n. i cyt. tam autorzy). *Condictio causa finita* nie wyłącza świadomości spełniającego świadczenie, że podstawa prawna świadczenia odpadnie w przyszłości, bowiem w chwili spełniania świadczenia zobowiązanie istniało. Bez znaczenia są również wątpliwości spełniającego świadczenie co do trwałości podstawy prawnej świadczenia, np. gdy zamierza w przyszłości uchylić się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia woli. Także odpadnięcie podstawy prawnej *ex tunc* nie wyłącza tej kondykcji, albowiem w chwili spełniania świadczenia podstawa prawna istniała (por. P. Księżak, *Bezpodstawne...*, s. 183 i cyt. tam autorzy).

Mając powyższe na uwadze oraz przechodząc na grunt przedmiotowej sprawy wskazać należy, że podstawą prawną świadczenia dokonanego przez Instytut, tj. uiszczenia zaliczki na koszty postępowania upadłościowego, było postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydziału Gospodarczego dla Spraw Upadłościowych i Naprawczych z dnia 24 listopada 2009 roku, sygn. akt XIV GUp 11/07, zobowiązujące trzech

największych wierzycieli upadłego, w tym poprzednika prawnego powoda czyli Instytut (...)w S., do wpłacenia tejże zaliczki, wydane zaś celem umożliwienia dalszego prowadzenia postępowania upadłościowego i uzyskania – w jego wyniku - zaspokojenia przez wierzycieli, w tym przez Instytut. Jednakowoż, na skutek prawomocnego umorzenia postępowania upadłościowego, odpadła podstawa prawna świadczenia.

Dodać należy, że powód nie uzyskał zaspokojenia swojej wierzytelności w całości (tylko w nieznaczej części), a wniesiona przez niego na poczet kosztów tegoż postępowania zaliczka nie została mu zwrócona z uwagi na brak funduszy masy upadłości.

Jednocześnie, wpłacenie tych zaliczek, w tym – tej dochodzonej w niniejszym postępowaniu, umożliwiło syndykowi dalsze prowadzenie postępowania upadłościowego i – w efekcie powyższego - spłatę znacznej części wierzycieli pozwanego.

Tym samym, jak słusznie podnosi strona powodowa, pozwany, jako upadły, uzyskał przysporzenie kosztem powoda, jako wierzyciela. Jego wzbogacenie polegało na spłaceniu przez syndyka części jego zobowiązań, które, bez wpłacenia zaliczki umożliwiającej kontynuowanie postępowania upadłościowego, nie byłyby spłacone i pozwany nadal miałby te zobowiązania.

W tym miejscu wskazać należy, że nie zasługują na uwzględnienie twierdzenia strony pozwanej, jakoby uiszczona przez Instytut zaliczka miała charakter dobrowolny, a jej uiszczenie nie podlegało przymusowemu wykonaniu, wobec czego zaliczka ta nie mogła być kwalifikowana jako świadczenie nienależne. Fakt spełnienia świadczenia w sposób dobrowolny nie przesądza wszak o tym, że świadczenie to utraciło charakter świadczenia nienależnego.

Mając powyższe na uwadze, w oparciu o powołane wyżej przepisy, Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 215.000,00 złotych.

O odsetkach ustawowych Sąd orzekł w oparciu o przepis art. 481 § 1 i 2 k.c. , zasądzając je od dnia 14 stycznia 2014 roku, tj. od dnia następującego po upływie terminu do zapłaty żądanej pozwem należności. Powód wezwał bowiem pozwanego do zapłaty kwoty 215.000,00 złotych pismem z dnia 7 stycznia 2014 roku, które pozwany odebrał w dniu 8 stycznia 2014 roku. Jednocześnie, powód wyznaczył pozwanemu termin 5 dni na dokonanie zapłaty, liczony od dnia następującego po dniu odebrania wezwania. Termin ten upłynął w dniu 13 stycznia 2014 roku. A zatem dzień 14 stycznia 2014 roku był pierwszym dniem pozostawania przez pozwanego w zwłoce w zapłacie dochodzonej pozwem należności.

O kosztach procesu orzeczono w oparciu o przepis art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.), zasądzając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 12.217,00 złotych. Na koszty te złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w wysokości 7.200,00 złotych, opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17,00 złotych i opłata sądowa od pozwu w części, w której powód nie został zwolniony od jej uiszczenia, tj. w wysokości 5.000,00 złotych.

Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2010 roku Nr 90, poz. 594 ze zm.) w zw. z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., Sąd nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 5.878,00 złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty sądowej od pozwu (5.750,00 złotych), od której powód był zwolniony oraz tytułem wydatków związanych ze zwrotem kosztów podróży dla świadka (128,00 złotych) – tymczasowo poniesionych przez Skarb Państwa.

z/ odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełn. pozwanego 2015-09-30